

Trestní právo

A) Základní pojmy trestního práva, přečin a zločin, znaky skutkové podstaty trestného činu, trestní sankce, druhy trestů

- nový trestní zákoník (zákon č. 40/2009 Sb., dále jen „TZ“) nahradil zákoník ze 60. let

Trestné činy se dělí na:

- a) přečiny - všechny **nedbalostní trestné činy** a méně závažné úmyslné trestné činy,
- b) zločiny – závažné **úmyslné trestné činy**.

§ 13 TZ

Trestný čin

(1) Trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně.

(2) K trestní odpovědnosti za trestný čin je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li trestní zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti.

§ 14 TZ

Přečiny a zločiny

(1) Trestné činy se dělí na přečiny a zločiny.

(2) Přečiny jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let.

(3) Zločiny jsou všechny trestné činy, které nejsou podle trestního zákona přečiny; zvláště závažnými zločiny jsou ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let.

Skutková podstata trestného činu = soubor znaků každého trestného činu

- znaky skutkové podstaty:

- a) **objekt** trestného činu – společenský zájem chráněný zákonem
- b) **objektivní stránka** trestného činu – jednání, následek a příčinná souvislost mezi nimi
- c) **subjekt** trestného činu – pachatel: dosáhl věku 15 let a byl v okamžiku spáchání trestného činu přičetný (viz dále)
- d) **subjektivní stránka** trestného činu – zavinění: úmysl, nedbalost (viz dále)

ad c) **subjekt**:

§ 25 TZ

Věk

Kdo v době spáchání činu nedovršil patnáctý rok svého věku, není trestně odpovědný.

§ 26 TZ

Nepřičetnost

Kdo pro duševní poruchu v době spáchání činu nemohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný.

§ 27 TZ

Zmenšená přičetnost

Kdo pro duševní poruchu v době spáchání činu měl podstatně sníženou schopnost rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, je zmenšeně přičetný.

ad d) subjektivní stránka trestného činu = zavinění; většina skutkových podstat vyžaduje úmyslné zavinění

Zavinění

§ 15 TZ

Úmysl

(1) Trestný čin je spáchán úmyslně, jestliže pachatel

a) chtěl způsobem uvedeným v trestním zákoně porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem, nebo

b) věděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, a pro případ, že je způsobí, byl s tím srozuměn.

(2) Srozuměním se rozumí i smíření pachatele s tím, že způsobem uvedeným v trestním zákoně může porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem.

§ 16 TZ

Nedbalost

(1) Trestný čin je spáchán z nedbalosti, jestliže pachatel

a) věděl, že může způsobem uvedeným v trestním zákoně porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem, ale bez přiměřených důvodů spoléhal, že takové porušení nebo ohrožení nezpůsobí, nebo

b) nevěděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, ač o tom vzhledem k okolnostem a k svým osobním poměrům vědět měl a mohl.

(2) Trestný čin je spáchán z hrubé nedbalosti, jestliže přístup pachatele k požadavku náležité opatrnosti svědčí o zřejmé bezohlednosti pachatele k zájmům chráněným trestním zákonem.

Trestní sankce

- trestními sankcemi jsou **tresty a ochranná opatření**.

Druhy trestů a výjimečný trest

Za spáchané trestné činy může soud uložit tresty:

- a) odnětí svobody,
- b) domácí vězení,
- c) obecně prospěšné práce,
- d) propadnutí majetku,
- e) peněžitý trest,
- f) propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty,
- g) zákaz činnosti,
- h) zákaz pobytu,
- i) zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,
- j) ztrátu čestných titulů nebo vyznamenání,
- k) ztrátu vojenské hodnosti,
- l) vyhoštění.

Trestem odnětí svobody se rozumí

- a) nepodmíněný trest odnětí svobody,
- b) podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody,
- c) podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem.

Zvláštním typem trestu odnětí svobody je výjimečný trest

§ 54 TZ
Výjimečný trest

(1) Výjimečným trestem se rozumí jednak trest odnětí svobody nad **dvacet až do třiceti let, jednak trest odnětí svobody na doživotí**. Výjimečný trest může být uložen jen za zvlášť závažný zločin, u něhož to trestní zákon dovoluje.

(2) Trest odnětí svobody nad dvacet až do třiceti let může soud uložit pouze tehdy, jestliže závažnost zvlášť závažného zločinu je velmi vysoká nebo možnost nápravy pachatele je obzvláště ztížena.

Ochranná opatření:

- a) ochranné léčení,
- b) zabezpečovací detence,
- c) zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty,
- d) ochranná výchova – pouze v soudnictví ve věcech mládeže.

Vybrané druhy trestů podrobněji

a) odnětí svobody

Nepodmíněný trest odnětí svobody se vykonává ve věznicích (čtyři typy věznic – s dohledem, s dozorem, s ostrahou, se zvýšenou ostrahou).

Trestní sazba - označuje výměru trestu odnětí svobody, který se za daný trestný čin ukládá. U každé skutkové podstaty trestného činu je ve zvláštní části trestního zákoníku uvedena dolní a horní hranice trestní sazby, ve které se lze při ukládání trestu obvykle pohybovat. Např. u trestného činu **loupeže** (kdo proti jinému užije násilí nebo pohrůžky bezprostředního násilí v úmyslu zmocnit se cizí věci) odnětí svobody na dvě léta až deset let.

Za trestné činy, u nichž horní hranice trestní sazby odnětí svobody nepřevyšuje pět let, lze uložit nepodmíněný trest odnětí svobody jen za podmínky, že by vzhledem k osobě pachatele uložení jiného trestu zjevně nevedlo k tomu, aby pachatel vedl řádný život.

Na konkrétní výši trestní sazby pak mají vliv mj. **polehčující a přitěžující okolnosti**.

b) podmíněný odklad výkonu trestu odnětí svobody

Soud může podmíněně **odložit výkon trestu odnětí svobody nepřevyšujícího tři léta**, jestliže vzhledem k osobě a poměrům pachatele, zejména s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a prostředí, ve kterém žije a pracuje, a k okolnostem případu má důvodně za to, že k působení na pachatele, aby vedl řádný život, není třeba jeho výkonu.

Při podmíněném odsouzení stanoví soud zkušební dobu **na jeden rok až pět let**.

Jestliže podmíněně odsouzený vedl ve zkušební době řádný život a vyhověl uloženým podmínkám, vysloví soud, že **se osvědčil**; jinak rozhodne, a to popřípadě již během zkušební doby, že se trest vykoná.

Neučinil-li soud do jednoho roku od uplynutí zkušební doby rozhodnutí, že se odsouzený osvědčil, aniž na tom měl podmíněně odsouzený vinu, má se za to, že se podmíněně odsouzený osvědčil.

Bylo-li vysloveno, že se podmíněně odsouzený osvědčil, anebo má-li se za to, že se osvědčil, **hledí se na pachatele, jako by nebyl odsouzen.**

c) obecně prospěšné práce

Soud může uložit trest obecně prospěšných prací, odsuzuje-li pachatele za přečin; jako samostatný trest může být trest obecně prospěšných prací uložen, jestliže vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele uložení jiného trestu není třeba.

Trest obecně prospěšných prací spočívá v povinnosti odsouzeného provést ve stanoveném rozsahu práce k obecně prospěšným účelům spočívající v údržbě veřejných prostranství, úklidu a údržbě veřejných budov a komunikací nebo jiných činnostech ve prospěch obcí apod.

Trest obecně prospěšných prací může soud uložit ve výměře od 50 do 300 hodin.

d) zákaz činnosti

Soud může uložit trest zákazu činnosti na jeden rok až deset let, dopustil-li se pachatel trestného činu v souvislosti s touto činností. Může se jednat např. o zákaz řízení motorových vozidel, zákaz podnikání apod.

B) Trestní právo procesní – trestní řízení

Trestní řízení - zákonem upravený postup orgánů činných v trestním řízení, jehož cílem je bez důvodných pochybností zjistit, zda byl spáchán trestný čin, zjistit jeho pachatele, uložit mu spravedlivý trest a takové rozhodnutí vykonat. Trestní řízení se dělí do několika fází.

Orgány činné v trestním řízení:

- a) **policie** – působí zejména v přípravném řízení,
- b) **státní zástupce** – dozor nad policií, odvolací orgán proti rozhodnutí policie, podává proti obviněnému obžalobu k soudu,
- c) **soud** – rozhoduje o vině a trestu, popř. ochranném opatření.

V rámci trestního řízení je třeba rozlišovat postavení pachatele:

- a) **obviněný** – osoba, proti které bylo **zahájeno trestní stíhání** (do té doby se jednalo o podezřelého) až do konce trestního řízení,
- b) **obžalovaný** – po podání obžaloby k soudu,
- c) **odsouzený** – po pravomocném odsouzení.

Další osoby zúčastněné na řízení:

a) obhájce

Obhájcem v trestním řízení může být jen advokát.

V některých případech je obhajoba obhájce povinná (např. koná-li se řízení o trestném činu, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice převyšuje pět let, musí mít obviněný obhájce už v přípravném řízení).

b) tlumočník

Orgány činné v trestním řízení vedou řízení a vyhotovují svá rozhodnutí v českém jazyce. Každý, kdo prohlásí, že neovládá český jazyk, je oprávněn používat před orgány činnými v trestním řízení svého mateřského jazyka nebo jazyka, o kterém uvede, že ho ovládá.

Je-li třeba přetlumočit obsah písemnosti, výpovědi nebo jiného procesního úkonu nebo využije-li obviněný právo uvedené v předchozí větě, přibere se tlumočník.

c) poškozený

Ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma, nebo ten, na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil škoda (poškozený), má právo činit návrhy na doplnění dokazování, nahlížet do spisů, zúčastnit se hlavního líčení a veřejného zasedání konaného o odvolání a před skončením řízení se k věci vyjádřit.

Poškozený je oprávněn také navrhnout, aby soud v odsuzujícím rozsudku uložil obžalovanému povinnost nahradit v penězích škodu nebo nemajetkovou újmu, jež byla poškozenému trestným činem způsobena, nebo vydat bezdůvodné obohacení, které obžalovaný na jeho úkor trestným činem získal.

Poškozený se může nechat zastupovat zmocněncem, zmocněncem nemusí být advokát.

Rozhodnutí soudu

Soud zpravidla rozhoduje **rozsudkem**, v některých případech může rozhodnout bez nařízení hlavního líčení tzv. **trestním příkazem**.

Opravné prostředky

a) odvolání proti rozsudku

Proti odsuzujícímu rozsudku soudu lze podat odvolání, a to **do 8 dnů** od doručení opisu rozsudku. Odvolání musí být adresováno soudu, proti jehož rozsudku odvolání směřuje. Tento soud pak celou věc k vyřízení odvolání postoupí nadřízenému soudu.

b) stížnost

Stížnost je řádným opravným prostředkem proti usnesení, které bylo vydáno prvostupňovým orgánem trestního řízení (soudem, státním zástupcem, policejním orgánem). Na rozdíl od odvolání nelze podat stížnost proti každému usnesení, ale jen proti těm usnesením, u nichž to trestní řád připouští. K podání stížnosti zákon stanoví **pouze třídní lhůtu**.

c) odpor proti trestnímu příkazu

Samosoudce může **bez projednání věci v hlavním líčení** vydat **trestní příkaz**, jestliže skutkový stav je spolehlivě prokázán opatřenými důkazy.

Trestní příkaz má povahu odsuzujícího rozsudku.

Proti trestnímu příkazu je možno podat odpor. Odpor se podává u soudu, který trestní příkaz vydal, a to **do 8 dnů** od jeho doručení.

Byl-li podán proti trestnímu příkazu oprávněnou osobou ve lhůtě odpor, trestní příkaz se tím ruší a samosoudce nařídí ve věci hlavní líčení.

Soudnictví ve věcech mládeže

- oblast upravuje zákon o soudnictví ve věcech mládeže z roku 2003:

§ 2

Vymezení některých pojmů

Podle tohoto zákona se rozumí:

(...)

mládeží děti mladší patnácti let a mladiství,

dítětem mladším patnácti let ten, kdo v době spáchání činu jinak trestného nedovršil patnáctý rok věku,

mladistvým ten, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku,

6

Provinění

(1) Trestný čin spáchaný mladistvým se nazývá provinění.

(2) Čin, jehož znaky jsou uvedeny v trestním zákoně, není proviněním, jestliže je spáchan mladistvým a stupeň jeho nebezpečnosti pro společnost je malý.

(3) Nestanoví-li tento zákon jinak, platí pro posouzení provinění spáchaného mladistvým trestní zákon.

§ 10

Druhy opatření

(1) Mladistvému lze uložit pouze tato opatření:

a) výchovná opatření,

b) ochranná opatření a

c) trestní opatření.

(...)

(2) **Výchovnými opatřeními** jsou

a) dohled probačního úředníka,

b) probační program,

c) výchovné povinnosti,

d) výchovná omezení,

e) napomenutí s výstrahou.

§ 21

Druhy ochranných opatření

(1) Ochrannými opatřeními jsou ochranné léčení 8), zabezpečovací detence 8a), zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty 9) a ochranná výchova. Jejich účelem je kladně ovlivnit duševní, mravní a sociální vývoj mladistvého a chránit společnost před páchaním provinění mladistvými.

§ 24

Druhy trestních opatření

(1) Za spáchané provinění může soud pro mládež mladistvému uložit pouze tato trestní opatření:

a) obecně prospěšné práce,

b) peněžitě opatření,

c) peněžitě opatření s podmíněným odkladem výkonu,

d) propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty,

- e) zákaz činnosti,
- f) vyhoštění,
- g) odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu (podmíněně odsouzení),
- h) odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem,
- i) odnětí svobody nepodmíněné.

§ 31

Odnětí svobody

(1) Trestní sazby odnětí svobody stanovené v trestním zákoně se u mladistvých snižují na **polovinu, přičemž však horní hranice trestní sazby nesmí převyšovat pět let** a dolní hranice jeden rok.

(2) Nepodmíněně odnětí svobody může soud pro mládež mladistvému uložit jen tehdy, jestliže by s ohledem na okolnosti případu, osobu mladistvého nebo předchozí použitá opatření uložení jiného trestního opatření zjevně nepostačovalo k dosažení účelu tohoto zákona.

(3) V případě, že mladistvý spáchal provinění, za které trestní zákon ve zvláštní části dovoluje uložení výjimečného trestu, a že stupeň nebezpečnosti takového provinění pro společnost je vzhledem k zvlášť zavrženíhodnému způsobu provedení činu nebo k zvlášť zavrženíhodné pohnutce nebo k zvlášť těžkému a těžko napravitelnému následku mimořádně vysoký, může soud pro mládež uložit mladistvému odnětí svobody **na pět až deset let**, má-li za to, že by odnětí svobody v rozmezí uvedeném v odstavci 1 k dosažení účelu trestního opatření nepostačovalo.